

A délvidéki magyarság esélyei

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség a X. Vajdasági Magyar Ünnepi Játékok programja keretében 2003. november 19-én tanácskozást tartott A kisebbségi magyarság jövőképe címen. A tóthfalui Széchenyi István Stratégiakutató és Fejlesztési Intézet, a rendezvény egyik társszervezője a téma fontosságára való tekintettel meg szeretné jelentetni könyv alakban is a tanácskozáson elhangzott előadásokat és néhány utólag felkért személyiség hozzászólását a témához, amelyhez mellékeltek Hódi Sándor: A kisebbségi magyarság jövőképe című bevezető előadását. A bevezető előadás főleg a délvidéki magyarságra vonatkozó állapotokat tárgyalja. Az „állapotok” megjelölés a „jövőképpel” szemben már azért is indokolt, mivel a tanulmány kimerítőbben (2/3 részben) foglalkozik a Vajdaság közelmúltjának helyzetértékelésével, mint a magyarság jövőképevel. (Az 1/3 rész a tartomány összességének a jövőképét méri föl, és csak ezen belül érinti a délvidéki magyarságot.) A statisztikai adatokkal kimerítően alátámasztott tanulmány jó vitaindítót szolgál, sajnálatos azonban az, hogy a felsorolt tények magyarozatával vagy indoklásával már adós maradt. Például meglepőnek tartja, hogy a többségi szerb lakosság nagy része, a kisebbségekhez hasonlóan, semmilyen területen sem érez javulást a hatalomváltás után. Pedig ebben nincs semmi meglepő, aminek magyarozata közül három tényezőt mindenképp érdemes megemlíteni, már azért is, mivel ez a kisebbségek helyzetének megítélését is részben megvilágítja.

A szerbség, a több mint százhusz év alatt folytatott számos győztes háborúja után, most kényszerült először szembesülni egy vesztes háborúval, méghozzá olyannal, amelynek valószínűsíthető következménye lesz, hogy a legérzékenyebb területét, Szerbia bölcsőjét, Kosovót veszíti, vesztette már el. Ez egyértelműen sokkolóan hat minden szerb emberre. Mindezt követte a második megrázkódtatás, minden vesztes háború következménye: a menekültek áradata, a gazdasági csőd, az újjgazdagok hiánya, a mérhetetlen korrupció stb. Ráadásul végtelenségig szükségessé vált, hogy

a szocialista mintájú gazdasági rendszert felszámolják, s ez a mesterségesen életben tartott gyárak, termelőszövetkezetek, állami gazdaságok bezárásához vezetett. Ezt egy nagyméretű munkanélküliség követte, és az elszegényedett, a korrupciónak kiszolgáltatott tömegek nemhogy a helyzetük általános javulását nem érzékelték, de még az emberi szabadságjogokat is veszélyeztetetnek tartják, hisz ahol a pénz az egyedüli úr, ott a szabadság bizonytalan lábakon áll. Ez, persze, a visszarendeződés veszélyét is magában rejt, mivel erre már számtalan példa volt a kelet-közép-európai államok posztkommunista rendszerváltása után. A most lebonyolított választás is ezt a feltevést sajnos igazolni látszik, bár a balkáni politikában semmi sem biztos. Pedig az igazi nehézségek még be sem következtek, mivel az eddigi szerb kormányok, félve a gyors váltással járó súlyos következményektől, a rendszerváltást eddig csak mímeltek, a valódi privatizációval járó nehézségek még váratnak magukra. A vagyoni visszaszámítására pedig még gondolni sem mernek, hisz ez a gazdaság teljes csődjét jelentené, pedig e nélkül nem képzelhető el a magántulajdon sérthetlensége, ami alapfeltétele egy kapitalista rendszerű gazdaságnak.

Az is érthető, amit a tanulmány meglepőnek értekel, hogy a magyarság nem tulajdonít jelentősebb fontosságot a helyi autonómiáknak és az önszerveződésnek. Tíz évvel korábban ez volt az álma. Azóta azonban rá kellett jönnie, hogy ezek csak politikai szövegek, amit sem az itteni magyar politikusok, sem a mostani magyar kormány, még kevésbé az európai hatalmak nem támogatnak. Rá kellett döbbsennie, hogy kollektív jogait, az egymással civakodó magyar pártok közül itt senki sem védi, politikusaink többsége csak a saját jólétével törődik, a magyarság sorsa csupán akkor érdekli, amikor ebből saját magának előnyt kovácsolhat. Ennyi csalódás után érthető, hogy a magyar lakosság többsége lemondott a közös küzdelemről, s csak az egyéni boldogulásban véli megjelenni a kiutat. „Tudatában vannak gyengeségüknek és cselekvésképtelenségüknek. ... Mivel a múltat nem ismerik – hi-

szen végleg eltörölték – a jövőről viszont semmiféle elképzelésük nincs, a jelenben élve itt és most kívánnak jobban élni, vagy legalábbis elvárják, hogy békében hagyják őket. Amíg nem éheznek, nincs nagy baj.” (Nemeskürty István) Hogy ez társadalmilag milyen veszélyes megoldás, erre az alábbiakban még ki fogunk térni.

Mindezek tudatában már érthető a vajdasági lakosság lesújtó helyzetértékelése, és nem lehet meglepő a délvidéki magyarság reményvesztett jövőképe sem. Ezért számomra sokkal fontosabb dolog a délvidéki magyarság megmaradási esélyeivel foglalkozni, mivel ennek ismeretében a nemzetet veszélyeztető esetleges káros hatásokat, beolvasztási törekvéseket s jogfosztásokat ki lehetne védeni.

A délvidéki magyarság túlélési esélyeit számtalan dolog befolyásolja. Ezek közül négyet mindenképp meg kell említeni: 1. a nemzetközi politikai helyzet, 2. az anyaország, pontosabban a magyar kormány viszonyulása, 3. a szerb kormány kisebbségpolitikája és 4. a délvidéki magyar társadalom vitalitása.

A nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején Európában mélyreható politikai változások történtek. Országok estek szét, határok módosultak, és fölcilliant egy nagyon kicsi fénysugár is, hogy a trianoni traumánkat némileg talán orvosolni lehetne. Amikor azonban Antall József kijelentette, hogy a függetlenné vált Ukrajnával szemben Magyarországnak nincsenek területi követelései, világossá vált, hogy a magyar kormányon belül föl sem merült Trianon revíziójának gondolata. A világ persze örült, hogy nem alakult ki egy újabb forró góc a térségben, az is lehet, hogy e követelésnek nem lett volna semmilyen eredménye, viszont egyértelművé vált, hogy a magyar kormány lemondott minden elvesztett területéről. Nem kétséges, hogy a tömbben élő délvidéki magyarságnak egy jelentős része dédelgetett ilyen álmokat, amit a későbbi NATO-támadás és Csurka nyilatkozatai ismét a találgatások tárgykörébe hoztak, de ezeknek, szem előtt tartva a Nyugat törekvéseit, a magyar kormány álláspontját és a mi politikusaink határozott ellenzését, nem volt semmilyen valós alapja. Mindenesetre egy álom, egy reménykedés (bármilyen illuzórikus is volt), ismét szertefoszlott, s a keserű valóság az itteni magyarságra bénítóan hatott. Azóta már elcsitulnak a viharok, akik lépni mertek, azok függetlenséget nyertek, és nekünk, magyaroknak még a kollektív-kisebbségi jogokat sem hajlandó szavatolni az Európai Unió. Ismét, mint már oly sokszor, elszalasztottunk egy lehetőséget, egy törté-

nelmi esélyt, és kérdés, hogy mikor nyílik ismét ilyen alkalom (újra csak bizakodhatunk).

A büntudat a bűnösöket általában szövetségbe kovácsolja. Az sem vitás, hogy a kisantant szelleme továbbra is jelen van, sőt az utóbbi években még érezhetőbbé vált. Ugyanis amint szóba kerül Trianon, a jogtalanul területeket szerzett országok, féltve a zsákmányt, mindjárt szervezkednek, és mindaddig nem lesz nyugodt álmuk, amíg jelentős számú magyar él ezeken a területeken. Ezért legyen az bármilyen demokratikus szerb kormány, egyaránt a lakosság etnikai megváltoztatására törekszik, annak ellenére, hogy ezt számtalan nemzetközi egyezmény tiltja. Véleményük szerint csak a „halott magyar” a „jó magyar”, esetleg, aki nagyobb szerb a szerbeknél. A Balkánon a törvény és az adott szó semmit sem jelent. Jó példa erre a romániai ígéretes és fogadkozások. Európa most nyugalmat akar, és a magyar sors a legkevésbé sem érdekli, sőt mi több, a jelekből ítélve a „világpolitika útjában állunk”.

Az Orbán-kormány nagymértékben segítette a délvidéki magyarságot (nem csak minket), a mostani viszont jóval szűkmarkúbb. Persze, most nem csak az anyagiak „karcsúsítása” nehezíti meg a kisebbségi túlélést, hanem az a viszonyulás is, amely a szegényhatárokon túl élő magyarság megosztottságát, széthúzását, ha nem is támogatja, de közvetett módon ehhez hozzájárul. Ezt még megnehezíti, s az eredményeket mind kétségesebbé teszi, hogy a támogatásra szánt pénz elosztása, még kevésbé a felhasználása nem volt eddig a legésszerűbb. Ahelyett, hogy az anyagiakat odaítélő kuratórium a független magyar intézmények létrehozását szorgalmazta volna, amelyek lehetővé tették volna az itt élő magyarság műveltségének, iskolázottságának gyarapítását, nemzettudatának erősítését és egy magyarságérdekű gazdaság stabilitását, ehelyett személyeket, apró tevékenységeket, tanácskozásokat, utazásokat, pártaktivitásokat, jellegtelen kiadványokat támogatva, magánzsebekbe folyatta a segílyt. Ezt bizonyítja az a helyzetfelmérés is, amely arról tanúskodik, hogy a magyarság lélekszámcsökkenése nem állt meg, a beolvasztás ugyanolyan méretű, a magyarságtudat semmivel sem lett erősebb, az iskolázottság csak annyiban javult, amennyit a mégis felépült magyar intézmények javítani tudtak.

Ezek tudatában leszögezhetjük, hogy sem a világpolitikai viszonyoktól, sem a mostani magyar kormánytól nem remélhet a délvidéki magyarság sorsfor-

dító változást. Ezért máshol kell keresni a megmaradás lehetőségeit.

A szerb kormányok a miloševići hatalomváltás után, hogy a Nyugat kegyeit, s még inkább a kölcsöneit, valamint a befektetőit megnyerjék, igyekeznek a legszebb oldalukat mutatni, és a kisebbségek helyzetét is a legkedvezőbbben „kirakatba helyezni”. Ezért az utóbbi időben ezzel kapcsolatban több új rendelet született, de amint azt már a balkáni térségben megszoktuk, ezek végrehajtását már elszabotálják, hisz nem létezik semmilyen szankció, amely rákényszeríthetné az illetékeseket a törvény betartására. Habár megszűntek a nyílt fenyegetések, de jelen vannak, sőt az utóbbi időben még gyakoribbá váltak a burkolt jogfosztások, közvetett fenyegetések, sirgyalázások, magyar fiatalok bántalmazása, ellenséges falfirkák, munkahelyi diszkriminációk (a rendőrségnél, a vámszerveknél, a határőrségnél, a katonaságnál stb. továbbra sem arányos a magyarok foglalkoztatása). A rendőrség csak akkor eredményes, ha a bűncselekményt esetleg magyar követte el. Különben vagy nem találják meg a tettest, vagy a bíróság addig húzza az esetet, hogy az a köztudatból kihullik, és akkor már el is lehet sumákolni a bűntényt. Magyar politikusaink az extrém eseteknél néha tiltakoznak, esetleg „határozottan elítélik a vandál cselekedetet”, a szerb képviselő barátaik ezt tudomásul veszik, néha még helyeslően bólogatnak is, de utána minden változatlanul zajlik tovább. Hathatós cselekvésre ugyanis képtelenek, mivel a pártkoalícióban nem a magyarság érdekeit hivatottak képviselni, hanem a szerb párt programját, amely sohasem azonos, mert nem is lehet azonos a magyarság érdekeivel.

A szerbség nagy többsége még mindig nem képes tudomásul venni Jugoszlávia széthullását, amit mindig a szerb uralkodóház bővített államának tekintettek, s az ebből eredő „felsőbbrendűségüket” mindenkor, mindenütt és mindenkiel érzékeltették is. A már több mint nyolcvan éven át kiváltságos helyzetet élvező telepeseiket, a munka nélkül élő, de mindig magas beosztást élvező harcosokat, „boracokat”, a törvény felett álló, a magyar lakosság elüldözésére feljogosított menekülteket nem lehet egyik napról a másikra nyugati stílusú munkára szoktatni, még kevésbé a kisebbségekkel egyenrangúvá tenni, amikor 85 év óta csak azt hallották iskolában, otthon, színházban, rádióban, filmben, hogy okosabbak, szebbek, de főleg férfiasabbak az albánoknál, magyaroknál, sőt még a horvátoknál és szlovénoknál is. Emlékszem, a „belgrádi goszpogyákra”, akik pár évvel korábban még bocskorban

birkákat legeltettek, milyen megvetően beszéltek az albán, pontosabban a siptár favágókról, akik minden munkát felvállaltak, hogy családjukat eltarthassák. De így vélekedtek sokan a horvátokról, szlovénekről, magyarokról is. Ezek után illuzórikus a szerb lakosság többségétől toleranciát, pozitív diszkriminációt, egyenrangúságot, még kevésbé autonómiát remélni. A mindenkori szerb kormány csak azokat a kisebbségi jogokat lesz hajlandó számunkra szavatolni (ha teheti, azokat is elszabotálja), amelyeket a nemzetközi erők rákényszerítenek. Ez pedig a megmaradáshoz édeskevés.

A délvidéki magyar társadalom vitalitását s megmaradását számtalan dolog befolyásolja, nehéz lenne számba venni mindegyiket, de azért a fontosabbakat érdemes elemezni.

Nem vitás, hogy minden társadalom vitalitását elsősorban a natalitás nagysága határozza meg. Ha ez kielégítő és meghaladja az elhalálozások számát, akkor sújthatja a kisebbségeket bármilyen jogsértés vagy csapás, a megmaradás legfontosabb föltétele már adva van.

A délvidéki magyarság natalitásának csökkenése sajnos tragikus méreteket ölt. Évenként egy kisebb magyar falu tűnik el. Az egykézéssel, de még a két gyermekkel sem lehet jövőt nyerni. Ránk pedig ez a jellemző. Sőt, az utóbbi időben még a házasságok száma is vészjóslóan megcsappant. Falun, városban vénlegények, vénlányok életuntan tengetik magányos életüket, sorsukkal maguk is elégedetlenek, de ezen változtatni, bármilyen hihetetlen is, képtelenek. Az sem érthető, hogy az egészségügyi okokból gyermektelen családok nem hajlandók örökbefogadásra. Szívesebben választják az önző kényelmet, a gyermekzsivajtól mentes nyugalmat (micsoda beteges életfilozófia!) vagy a kutya, a macska gondozását (azzal ugyanis nincsen semmilyen felelősség, bizonytalanság), mintsem a gyermeknevelést, egy elkötelezett célt nyújtó életet. Fülep Lajos gondolatai kívánkoznak ide: „Az egykés (és a gyermek nélküli - a sz. m.) világ külön világrend. Olyan, amelyben minden az erkölcsi pusztulást szolgálja. Alapja: az önzés, hitetlenség, minden szent dolognak, eszménynek, szándéknak megcsúfolása, a kényelemben, fényűzésben, gondtalanságban élni akarás, nem törődés semmi egyébvel a világon, vagy egyenes üldözése a másfajta, a szellemi és erkölcsi fejlődést szolgáló törekvésnek: az egykés világ közömbös a közügyek, a nemzet, általában a magyarság, közömbös az egyház, a lelki művelődés, közömbös a drága hagyományokban

gazdag múlt és a megsemmisüléssel fenyegető jövő iránt: de minden valaha ismert intoleranciát meghaladóan türelmetlen a lelkiismeret és az erkölcsi eszmélet legcsekélyebb megmozdulásával szemben. ...

Mikor egy nép rendszeresen írja magát, mikor lábbal tiporja az isteni, természeti, erkölcsi, nemzeti törvényeket, mikor ellenségesen fordul szembe az élet törvényeivel, mely nem a nyomorúságos létfenntartás, hanem az akadályokon győzedelmeskedő növekedés és fejlődés, akkor – akármilyen nagyszerű tulajdonságai vannak egyébként – valami borzasztó bünt hordoz magában. ... Az értékeknek az a rendje, mely fenntartotta, ezer veszedelemmel szemben megóvta, sőt növekedését biztosította, fölbillent, megbomlott ... A kényelem, a jólét, a gondoktól mentes élet, fényűzés foglalták el a legfőbb javak helyét, s új világot teremtettek a régi helyén, melyben most már a legridegebb, elvakult önzést szolgálja egész az öngyilkosságig, a nemzetirtásig.” És ebben, figyelembe véve a mostani kisebbségi állapotokat, semmilyen javulás sem remélhető, már azért sem, mivel a fiatalabb, a reprodukcióra képes generáció külföldre menekült, és a törvényekben sem következtek be olyan jelentős változások, amelyek a gyermekvállalást kedvezőbb irányba fordíthatnák. Amennyiben ez ügyben nem történik valamilyen kedvező fordulat, akkor szülehetnek akár a legkedvezőbb kisebbségi törvények is, kaphatunk bármilyen nagyságú támogatást, ez mind nem mentheti meg a délvidéki magyarságot a pusztulástól.

Megsemmisülésünk másik veszélyét a beolvadás jelenti, melyet két dolog határoz meg: a nemzettudat hiánya és az anyanyelv romlása, illetve annak elvesztése. E két dolog egymással szorosan összefügg, mert mint Nemeskürty mondja: „ha valaki nem tudja, honnan jött, társai se maradnak. A maga esze és érdekei után járva nem törődik a közösséggel és az se vele. Ily módon a közösség felbomlik és kiszolgáltatja magát az alkalomra leső szomszédoknak. **Megszűnik a nemzettudat, ennek hordozója, a nyelv, mely megkülönböztet a többitől, feloldódik az erősebb nyelvben, tehát gondolat- és érzelmvilágában. Önazonossága megszűnik.**” És ide kívánczik Ravasz László református lelkésznek az anyanyelvről szóló gondolata: „Nekünk a nyelvünk nagyobb kincsünk, mint a földünk, mert régiebb, s akkor is él, amikor már a föld nem a miénk. Nagyobb, mint történelmünk, mert a történelem a nyelvben elfér, de a nyelv nem fér el a történelemben. Ezt az élő, zengő testet, ezt az óriási és közös műalkotást, kibeszélhetetlen szépségű lélekparkot maga az

Alkotó teremtette, sok ezer év finomította, fejlesztette, ápolta; dolgozott rajta az idő, az évszakok járása, természeti és történelmi erők. Lángelmék alkotásaikkal gazdagították, felfedezők kincseiket ide rejtették el, győzelmeikkel ezt szentelték meg. Igazán közös kincsünk: az egyetlen nemzeti vagyon, amelyből a szegény embernek is éppen annyi jut, mint a hercegnek, s csak annak nincs belőle semmije, aki maga dobta el magától. Titkos jegy, amelyről minden bábéli zűrzavarban egymásra ismerünk, címer, amelyet büszkén hordozunk az emberi szellem mérköző porondján. Leghűbb képünk, mert nem nyelvünk olyan, mint mi, hanem mi vagyunk olyanok, mint a nyelvünk.” Vajon a délvidéki magyarság milyen büszkén hordozza ezt a címet? A nyelvünk alapján milyen kép alakulhat ki rólunk, és mennyire becsüljük e nemzeti kincsünket, amelyet még akkor is birtokolhatunk, amikor a földünk, mint helyzetünk is tükrözi, a szülőföldünk már nem a miénk? Nem kétséges, hogy a Kárpát-medence magyarsága közül mi beszéljük legszintelenebben, legkevertebben, legrosszabbul az anyanyelvünket.

A nyelvvesztésnek több fokozatát különböztethetjük meg. Először csak szürkül, szegényedik a szókincs, nincsenek benne hasonlatok, szóképek, szólások, közmondások stb. Utána következik a fogalmak zavara, és a szólások, közmondások téves használata, összevonása, fölcserélése. Majd ezt követi a mind több idegen szó használata, a kevert beszéd kialakulása, a magyar hangok s a hangsúly idegen kiejtése, és végezetül a teljes nyelvváltás. A délvidéki tömbmagyarságra vészesen ráveti árnyékát a fogalmak zavara, sőt már sokszor a kevert beszéd is. A szórványban még ennél is rosszabb a helyzet. Ők már sajnos a hang- és hangsúlyvesztésnél, de az sem ritka, ha a nyelvváltás előtti vagy már utáni állapotban vannak. Újvidék környékén a magánhangzók „szerbes” rövidülése a gyakori, Középbánságban és Szerémségben pedig már sok helyen megtörtént a nyelvváltás. A gyermekek az iskolában, egymás közt vagy otthon már csak szerbül beszélnek, és a nyúlfarknyi „anyanyelvápolás” csupán a lelkek megnyugtatására szolgál. Az anyanyelv kellő mértékű elsajátításának s őrzésének három feltétele van. Az első a család, az anyai szó, az altatódalok és mindaz, ami a család melegét, hangulatát biztosítja. A második az iskola, amely új fogalmak, szólások, idézetek stb. ismeretét biztosítja. És végezetül, de nem utolsósorban a közösségben való szabad nyelvhasználat. A nyelvromlás legfőbb oka az önálló magyar iskolák megszűntetése. Ezért azok a magyar politikusok, akik ezt szó

nélkül eltűrték, nem tiltakoztak és nem követelték jogainkat, nemzetárulást követtek el. Azok az értelmiségiek pedig, élükön az újvidéki magyar tanszékkal, amely a félórányi autóbuszjárásra lévő Maradék magyarságát s a többi szerémi nemzettársukat e küzdelemben magukra hagyták, s csak most kapkodnak a már elveszni látszónak a visszafordításán, szintén bünt követtek el. „Amíg magyarul beszélünk, addig élni fog a nemzet.” (Nemeskürty) A délvidéki magyarság nyelve viszont foszladozik, és vele együtt pusztul a nemzet is.

A nemzettudattal és az anyanyelvvél párhuzamosan haldoklik a hagyomány is. Szokásainkba, viselkedési formáinkba idegen elemek szűrődnek be, már kevésbé melengeti szívünket a magyar zene, a szép anyai szó és a múlt dicső emléke, míg végül kialszik bennünk, szívünkben, tudatunkban a magyar lélek. A gratulációkat, szerb szokás szerint, sokan már három csókkal erősítik meg, a szintiszta magyar falu magyar iskolaigazgatója horvátul írja alá a nevét, és az Andrások nem az á-ra teszik a vesszőt, hanem az s-re a kampót. Márai szavaival élve, „nevünkről le hull az ékezet”. Mélyen elszomorító látvány a most szokásba jött mulatozásokon, hogy miként járnak a „jugó-magyarok” a „kolo-csárdást.” A Magyar Szó egyik újságírója erről a következőket írja: „... Muskátlizene tölti be a meglehetősen nagy termet, és számottevő népség, jobbra már deresedő hajjal, járja a csárdást. Pardon: a vitatható szintű muskátlizenekar csárdást „játszik” ugyan, de több pár is tangót lejt, a többség pedig egymás kezét fogva kolo-szerű karikába verődik. Így járja a jobbra kettőt-balra kettőt, de kolo-ütemben: jó kilódulva. ... mit szólnának dédszüleink, ha látnák, hogy már kolo-szerűen járnak a csárdást? De még az utánuk következett nemzedék is elcsodálkozna, hiszen a régi lakodal-makban, párosbálakon, szüreti bálakon, de minden más táncmulatságon is csodálatos testringással járta a lassút és a frissest. Csizmája, cipője sarkát odaverve, kettesben meg négyesben szép hangját szárnyra eresztve követte és rakta ki a szép magyar népdal és nóta ritmusát. Most meg túrós-fúrós zenére valami balkáni csárdást járnak? És mindezt a körzeti tévé órán át is közvetíti!? Közpénzből(!) így szórakoztatja a magyarságot.”

Itt nem kerülhetjük meg az értelmiség felelősségének a kérdését. Szólni kell arról az erkölcstelen magatartásról, miszerint azt a kultúrát és szórakozási módot, amelyet saját maga nem becül és értéktelennek tart, azt áruba bocsátja jó pénzért, haszonlesésből nemzettársainak, akiket épp neki kellene magasabb

műveltségi szintre emelnie. Erre az aljas cselekedetére némi mentségül szolgál az a tény, hogy a délvidéki magyar értelmiségnek a jelentős része nem értelmiségi, hanem csak szakbarbár, így saját maga is szívesen fogyasztja ezt a „szennykultúrát”, amikor alkoholgözös, lazább társaságban van. Persze, ez nem igazolhatja vétkeességét. Még kevésbé megbocsátható azoknak az értelmiségieknek a mulasztása, akik tudatában vannak ennek romboló hatásával, de lustaságból vagy még inkább a szerb hatalom iránti lojalitásból, szolgálalkúen félreállnak, passzivitásba vonulnak, de az sem ritka, hogy gátolják, elítélik a cselekvők munkáját. A Délvidéken nem csak a politikai élet megosztott, de az értelmiségi körökben sem létezik összefogás. És itt nem csak azokra kell gondolni, akik ellenségesen viszonyulnak e nemzetmentő munkához, hanem a cselekvő értelmiségiekre is. Számtalan párhuzamosan működő egyesület, azonos kutatást végző társaság, segélyező szervezet stb. létezik, melyek eredményessége a magyarság sorsának alakításában vagy jobbításában szinte minimális a felaprózottság miatt. Nagyon sok nemes lélek igyekszik tenni valamit, akár a legkevesebbet is a nemzetéért, de mindez koordináció és összefogás hiányában nem hoz, mert nem is hozhat olyan eredményt, amennyi a belefektetett energia nagysága. Ha valaki képes lenne megtervezni és összehangolni ezeket a törekvéseket, akkor e nemzetmentő munkában talán kevesebb erőbefektetéssel is nagyobb teljesítményekre lennénk képesek. Ez lenne az egyik kiút a mostani kiúttalanságban.

Fontos lenne az is, hogy létrejöjjenek a független magyar intézmények. A mostaniak ugyanis „multikulturálisak”, a testvériség - egység kommunista szólama alatt csak a szerb kultúra védelmét szolgálják, a magyarság kulturális, művészeti, szellemi és tárgyi emlékeit veszni, pusztulni hagyják, s csak annyit hajlandók megmenteni, amennyi a látszattevékenységet kielégíti. Mivel ezek az állam irányítása alatt állnak, a szellemiségét, a személyzetét és legfőképp a vezető gárdáját a szerb hatalom szabja meg, így nem csoda, hogy a „magyar” igazgató vezette intézmény sem magyar szellemiségű. Legkirívóbb példája ennek az újvidéki magyar tanszék, a közszolgálati rádiók és a tévé. Nemeskürty megállapításai ránk is vonatkoztathatók: „A rádió bemozdóinak ... újabban annyira torzul a nyelvük, hogy nemcsak érthetlenné hadarják, hanem hangzását, a mondatok lejtését változtatják, a hangállomány torzul. Néha azt vélem hinni, hogy ravaszul kitervelt, ármányos módon rontják nyelvünket. A legtöbb bemozdó,

hírközlő, magyarázó, kikiáltó beszédhibás, többnyire pösze vagy szájpadlásában rosszul (amerikaiasan?) képezi a hangot. ... A mondatrészek sem különülnek el, egy-egy mondat már nem szavakból áll össze szájukban, hanem hangegyveleggé. A tudatos szándék azért gyanítható, mert az ily módon beszélő alkalmazottakat mintha szaporítanák. Mintha feltétele lenne a magyartalan beszédritmus és kiejtés. Mivel nyelvünk a mi hazánk, kizárólagosan a mi tulajdonunk, féltő gondal kell őriznünk." És ekkor még nem szóltunk a közszolgálati rádió zenéjének magyartalan szellemiségéről. Mindig azzal érvelnek, hogy „ezt kéri a nép.” Nem hajlandók tudomásul venni, hogy „a népnek nem azt kell nyújtaniuk, amit kér, hanem azt, amit kérnie kellene!”

A múzeumok, képtárak, levéltárak vagy egyáltalán nem, vagy csak részben őrzik a magyar tárgyi emlékeket. Esetleg Zentán folyik ilyen jellegű munka. Szobrainkat, emléktábláinkat már rég lerombolták, újabbakat pedig nem engedtek emeltetni, emlékhelyeinket, műemlékeinket pusztulni hagyják. „Kísértet járja be” a Délvidéket, a Balkán kísértete. Amit Európa a magyarság révén ezer év alatt felépített, azt a balkáni sovinizmus nyolcvanöt év alatt elpusztította. Megfosztva az alkotás örömétől, a hitünktől, történelmünktől, önbecsülésünktől, a munkalehetőségektől - nem csoda, hogy a délvidéki magyarságnak nincsen jövőképe, hite és életkedve. Mindezen talán csak a hárompilléres au-

tonómia segíthetne, de erre sem Európa, sem a mostani magyar kormány részéről nem remélhető támogatás. A szerb kormányok (félve az esetleges határrevíziótól) erről hallani sem akarnak, magyar politikusaink pedig, mivel a szerb pártokkal koalícióra léptek, kénytelenek azt szajkózni, amit a párthűség diktál. Mindezt szem előtt tartva, sajnálattal kell megállapítani, hogy a délvidéki magyarságnak a mostani körülmények között nincs lehetősége a megmaradásra, még kevésbé a gyarapodásra.

Mindennek ellenére a továbbiakban is töretlenül küzdenünk kell, és mindent meg kell tenni a megmaradásunkért, „... foggal, tíz körömmel, / Démoni dühvel és örült örömmel – / Ahogy lehet ...” (Reményik Sándor) **Mert a jövő kiszámíthatatlan, a történelem mindig meglepő fordulatokat produkált, és sohasem lehet tudni, hogy mikor hoz a sors számunkra egy boldogabb, jobb világot. Mert:**

*„Likasszák már az égben fönt a rostát
S a csillagok tengelyét olajozzák
szorgalmas angyalok.
És lésszen csillagfordulás megint...”*

(Wass Albert)

